

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 20 mars 1915 kl. 4.30 e. m.

Utlåtande, i anledning av väckt motion om ersättning åt friherre Sten Raab för förlust, som tillfogats honom genom kronans mot honom förda talan om återvinning av en fastighet.

(1:a avd.)

Uti en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande handläggning hänvisad motion, nr 63, av herr *Andersson* i Knäppinge *m. fl.* har hemställts, att riksdagen måtte besluta att åt friherre Sten Raab skall beviljas någon ersättning för den förlust, som tillfogats honom genom återvinning till kronan av $\frac{3}{16}$ mantal Smedjevik i Madesjö socken, med det belopp riksdagen därtill finner skäl anslå.

I fråga om de skäl, som åberopats till stöd för detta förslag, tillåter sig utskottet att hänvisa till motionen och de vid densamma fogade bilagor.

Den i ärendet åvägabragta utredningen utvisar huvudsakligen följande.

Utskottet.

Av hemmanet Smedjevik nr 1 i Madesjö socken av Kalmar län, som utgöres av $\frac{9}{8}$ mantal och av ålder varit av krononatur, försåldes genom kammarkollegii skatteköpebrev den 2 november 1756 hälften eller $\frac{3}{16}$ mantal, medan däremot, såvitt uttrönt blivit, den andra hälften ej lagligen frånhänts kronan, ehuru densamma ostridigt från slutet av 1700-talet gått i köp mellan enskilda och för dem lagfarits såsom kronoskatte.

Genom köpebrev den 12 januari 1886 köpte friherre Sten Raab hemmanet av sin moder friherrinnan Sigrid Ottiliana Raab för 19,000

Bihang till riksdagens protokoll 1915. 10 saml. 19 häft. (Nr 28.)

kronor och erhöll lagfart därå den 3 oktober 1887, därvid hemmanet angavs såsom kronoskatte, ehuru det i överskriften till upplägget för hemmanet i domsagans lagfarts- och in-teckningsböcker betecknades såsom $\frac{3}{16}$ mantal krono och $\frac{3}{16}$ mantal kronoskatte.

Genom utslag den 22 augusti 1896 fastställde Konungens befallningshavande i Kalmar län en in-tecknad fordran å 3,600 kronor med ränta till betalning ur $\frac{3}{8}$ mantal Smedjevik nr 1 och förordnade, att till gäldandet av samma fordran fastigheten skulle försäljas å exekutiv auktion. Då vid sådan auktion den 16 juli 1897 emellertid utröntes, att av hemmansdelen endast hälften eller $\frac{3}{16}$ mantal var av skattenatur, under det att den andra hälften var i jordeboken antecknad såsom krono under enskild disposition, försåldes i anledning härav å auktionen ej mera än det $\frac{3}{16}$ mantal, som ostridigt var av skattenatur, och inropades denna hemmansdel för 500 kronor.

Sedan beträffande den andra hälften av hemmanet kammaradvokatfiskalsämbetet anhängiggjort talan mot friherre Raab vid Södra Møre häradsrätt, under yrkande att all rätt till hemmansdelen måtte från-kännas friherre Raab och denne förpliktas avträda hemmansdelen till kronans fria disposition, ålade häradsrätten, med bifall till denna talan, genom utslag den 15 juli 1898 friherre Raab att till kronan avträda ifrågavarande hemmansdel. Detta utslag blev icke av friherre Raab överklagat.

Enligt Kungl. Maj:ts förordnande blev hemmansdelen härefter försåld på offentlig auktion och betingade därvid ett pris av fyratusen-åttio kronor.

Av det anförda framgår, att ifrågavarande fastighet alltjämt, innan densamma efter dess återvinnande till kronan försåldts, i jordeböckerna upptagits under krono natur, fastän den från slutet av 1700-talet varit föremål för köp mellan enskilda och för dem lagfarits. Huru härvid från början tillgått, har i ärendet icke kunnat utredas, men torde dock däri få anses fastslaget, att äganderätten till fastigheten icke före den nyss omförmälda försäljningen blivit kronan lagligen frånhänd. Härav framgår tydligt, att förevarande rättegång icke är jämförlig med de av motionärerna berörda rättegångarna om de under bruken skatteköpta hemmanen, beträffande vilka kronan genom särskilda skatteköpebrev överlätit äganderätten åt enskilda.

Frågan om ersättning till friherre Raab för den förlust, som tillskyndats honom genom kronans mot honom anhängiggjorda talan, har vid särskilda tillfällen varit föremål för Kungl. Maj:ts prövning, utan

att därvid Kungl. Maj:t efter verkställd utredning funnit skäl vidtaga åtgärder för att bereda honom sådan ersättning. Det föreligger enligt vad i ärendet blivit upplyst ej heller skäl till antagande, att häradsrättens utslag, varigenom äganderätten till fastigheten tilldömts kronan, icke skulle vara lagligen grundat, och friherre Raab synes genom sin underlåtenhet att fullfölja talan mot utslaget även hava erkänt att genom detsamma gällande lag blivit i förevarande fall riktigt tillämpad. I detta sammanhang bör ock framhållas, att friherre Raab icke ens sökt göra gällande, att han innehaft fastigheten med åborätt med åtföljande rätt att skatteköpa densamma. På grund härav lärers såsom skäl för ett bifall till motionen icke kunna åberopas, att kronan utan laga rätt återbekommit äganderätten till fastigheten. Då vidare friherre Raab, efter det han inköpt fastigheten, å densamma avverkat och försålt skog till ett försäljningspris, som betydligt överstigit den av honom erlagda köpeskillingen, finner utskottet ej heller billighetsskäl tala för ett beviljande av den i motionen ifrågasatta ersättningen.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att förevarande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 19 mars 1915.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Närvarande: hrr Persson, Ericsson, Odelberg, Petersson, Holmquist, Paulson, Fahlén, Lindblad, Åkerlund, Nilsson i Tånga, Jonsson, Tysk, Nilsson i Linnås, Norin och Andersson.

Reservation:

av herrar *Andersson* och *Nilsson* i Linnås, vilka anført:

»Ehuru det i förevarande fall faktiskt ej blivit utrett — och möjligen ej kunnat utredas — huru fastigheten först kommit att betraktas som enskild egendom, så utgår motionen från att återvinningsdomen kunnat vara i juridiskt avseende fullt riktig. Däremot har av hovrättsrådet Ribbing framställts som möjligt — fastän utskottet ej aktat nödigt verkställa särskild undersökning därom — att friherre Raab i egenskap av kronoåbo haft rätt att emot en högst obetydlig köpeskillning till skatte lösa hemmanet. Att friherre Raab ej ägt kännedom om denna rätt, torde vara desto mer förklarligt, som hemmanet ej finnes upptaget i kammarkollegii förteckning över lägenheter som få skatteköpas. Om genom kronans försäljning av hemmanet till enskild person friherre Raab berövats sin åborätt, så torde han visserligen varit berättigad att av kronan fordra skadestånd för sin förlust, men denna kan numera såsom preskriberad ej göras gällande.

Står det sålunda fast, att friherre Raab numera är utestängd från varje möjlighet att på laglig väg utkräva en rättighet, vars existens förut varit honom obekant, så synes denna omständighet öka antalet av de skäl, som enligt vår mening tala för, att kronan bör av billighetshänsyn bereda friherre Raab någon ersättning för hans förlust.

Gent emot utskottet vilja vi framhålla, att billighetsskäl ej försvinna därför att vederbörande under viss tid njutit hemmanets avkastning, även om densamma såsom här på grund av långvarig sparsamhet vid en särskild tidpunkt uppgått till relativt betydande belopp — något som för övrigt utgör ett synnerligen kraftigt bevis för hemmanets högre värde. Att liksom utskottet vilja göra sina billighetsåtgärder beroende på vilket belopp vederbörande själv betalat för jorden torde vara en princip, vars konsekvenser måste fattas som högst betänkliga. En person, som erhållit sin jord såsom gåva, skulle därigenom vara utestängd från varje hänsynstagande. I förevarande fall hade jorden egenskap av arvegods, en omständighet, som torde hava kunnat influera på köpeskillningens belopp.

Analogier med de under bruk skatteköpta hemmanen förefinnas i detta fall därutinnan, att kronan genom sina tjänstemäns åtgärder givit anledning till den goda tro, i vilken hemmansinnehavaren förvärvat och besuttit jorden. Hade friherre Raabs motpart i rättegången varit någon annan än kronan, så hade utgången för övrigt blivit en annan, enär friherre Raab då säkerligen hade kunnat åberopa hävd för sina fångesmän till sitt fredande. Samma billighetsskäl, som förorsakade att man vid den nya hävdslagets tillkomst utsträckte dess giltighet jämväl mot kronan, tala här för att i särskilt fall taga hänsyn till den långa orubbade besittningen i god tro.

Principen om hänsynstagande till billighetssynpunkter har för övrigt även i andra fall än beträffande äganderätten till under bruk skatteköpta hemman varit föremål för uttalanden av statsmakterna. Här torde det vara av särskilt intresse att samma princip uttalats just ifråga om åborättigheter, nämligen angående under bruk skatteköpta hemman, i Kungl. Maj:ts nådiga brev den 29 augusti 1913 angående anordnande av utredning i den s. k. åborätsfrågan. Detta uttalande är desto mera intressant, som åborna i ifrågavarande fall ej vid åborättigheternas förlust stått i något som helst rättsförhållande till kronan, utan en underlåtenhet hos kronan att i äldre tider uppträda till åbornas skydd ansetts vara tillräcklig grund för kronan att nu ingripa.

Beträffande vad ersättning som bör lämnas friherre Raab för den honom frånvunna fastigheten kan — enär av gjorda utredningar något mera speciellt icke framgått rörande fastighetens verkliga värde — läggas som grund för ersättningen till friherre Raab det belopp, kronan erhöll vid den exekutiva försäljningen, kronor 4,080 jämte fem procents ränta per år från tiden, då hemmanet återvanns av kronan.

Med stöd av vad som här anförts yrkas avslag å utskottets hemställan och bifall till den av Andersson i Knäppinge med flera framförda motionen samt att friherre Raab må såsom ersättning för honom åsamkad förlust beviljas en ersättning av 7,548 kronor.»